

УДК 81'367

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-28>**УЗУАЛЬНО-БАЗОВАНЕ ПІДГРУНТЯ КОНСТРУКЦІЙНОЇ ГРАМАТИКИ****Жуковська В. В.***кандидат філологічних наук, доцент,**докторант кафедри германської і фіно-угорської філології імені професора Г. Г. Почепцова**Київський національний лінгвістичний університет**вул. Велика Васильківська, 73, Київ, Україна**orcid.org/0000-0002-4622-4435**victoriazhukovska@gmail.com*

Ключові слова: *граматика конструкцій, конструкція, узуально-базована теорія мови, теоретико-методологічні засади.*

У статті розглянуто узуально-базоване підґрунтя нової лінгвістичної теорії – граматики конструкцій. За останні десятиліття граMATика конструкцій стала одним із провідних напрямів сьогоденної лінгвістики, про що свідчить зростаюча кількість і різноаспектність досліджень, здійснених у її річищі. Презентований теоретичний огляд засадничих положень узуально-базованої теорії мови та їх інкорпорування граMATикою конструкцій систематизує та узагальнює основні теоретико-методологічні засади конструкційного напрямку: надає тлумачення конструкції як складного мовного знака, конвенційного поєднання «форма-зміст/функція»; визначає інтегративний підхід до аналізу конструкцій, при якому елементи різних рівнів конструкції є невіддільними та інтерпретуються у взаємозв'язку; обґрунтовує розуміння мови як мережі конструкцій різного ступеня складності й схематичності, пов'язаних між собою таксономічними та меронімічними відношеннями. Стаття окреслює основні школи сучасної граMATики конструкцій, аналізує їх спільні фундаментальні положення й базові відмінності та розкриває узуально-базовану природу граMATики конструкцій через висвітлення ключових засад узуально-базованої теорії мови.

Запропонована стаття підсумовує засадничі положення узуально-базованого підходу до вивчення мови: структура мови формується її вживанням; мовленнєві дані є важливими для побудови теорії мови; мовні репрезентації похідні, а не фіксовані сутності; взаємозв'язок системи мови з немовними когнітивними системами; вирішальна роль контексту у функціонуванні системи мови.

Висновки дослідження підкреслюють емпіричний потенціал граMATики конструкцій як інноваційного напрямку сучасної лінгвістики, що застосовує інтегративний підхід до мовних одиниць і представляє мову як єдиний цілісний організм. Перспективним вважаємо застосування процедурного апарату узуально-базованої граMATики конструкцій для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу на основі даних текстових корпусів з використанням відповідних квантитативних методів, що дасть змогу отримати нові об'єктивні дані про природу мовних одиниць.

USAGE-BASED FOUNDATIONS OF CONSTRUCTION GRAMMAR

Zhukovska V. V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Doctoral Student at Professor G. G. Pocheptsov Department of Germanic
and Finno-Ugric Philology
Kyiv National Linguistic University
Velyka Vasylkivska str., 73, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4622-4435
victoriazhukovska@gmail.com*

Key words: *construction grammar, construction, usage-based theory of language, theoretical and methodological foundations.*

This article discusses the usage-based foundations of construction grammar as a new theory of language. In recent years, construction grammar has become the linguistic mainstream represented by a growing quantity and variety of studies in the field. The theoretical overview of the basic principles of the usage-based theory and their incorporation by construction grammar presents a systematized and comprehensive account of the theoretical and methodological premises of the constructionist approach; presents the definition of the construction as a complex linguistic sign, a conventional pairing of form and meaning; defines the integrative approach to the study of constructions; substantiates the understanding of the language as a network of constructions of different degree of complexity and schematicity. The paper enlists the main schools of contemporary construction grammar, considers their common fundamental tenets and basis dissimilarities and discloses the usage-based orientation of construction grammar by outlining the key concepts of the usage-based theory of language.

The paper introduces the principal assumptions of the usage-based approach: the language system is shaped by usage; usage data are important for the language theory; linguistic representations are emergent, but not fixed entities; the interrelation between the language system and nonlinguistic cognitive systems; the decisive role of the context in the language system functioning.

The conclusions of the conducted study highlight the potential of construction grammar as an innovative theoretical approach of contemporary linguistics, that applies integrative approach to linguistic units and presents the language system as a whole. In our future research we will apply the procedural apparatus of usage-based construction grammar to examine the English detached constructions with explicit subject on the basis of extensive corpus data with the use of quantitative methods (collostruction analysis) to obtain new objective findings on their linguistic nature and usage.

Постановка проблеми. Майже все 20 століття в лінгвістиці домінував структуралістський постулат, згідно з яким вивчення системи мови має відбуватися окремо від її функціонування [1; 2]. З 1980-х цей постулат піддався переосмисленню під впливом досліджень узуально-орієнтованих мовознавців і психолінгвістів, котрі емпірично довели, що структура мови і знання мови формуються її вживанням (узусом (*usage*)) [3] та загальними когнітивними процесами. Як наслідок, кінець минулого століття позначений переорієнтацією теоретичних пріоритетів лінгвістики з «системи» на «узус», з «мови» на «мовлення» та запереченням обов'язковості лінгвістики бути першою чергою науковою про

мову (чи «мовну компетентність»), а не наукою про мовлення (чи «мовленнєвий узус») [4, с. 8]. Зазначені вище ідеї повною мірою втілюються в напрямках, що об'єднуються під загальною назвою «узуально-базований підхід», «або підхід, орієнтований на узус», чи «теорія узусу» (*usage-based approach* – термін Р. Лангакера), або «узуально-базована лінгвістика», що підкреслює головний постулат цього напрямку – структура мови з'являється зі вживання мови (М. Barlow, J. Bybee, W. Croft, H. Diessel, A. Goldberg, R.W. Langacker, S. Kemmer, M. Tomasello). Одним із напрямів сьогоденного мовознавства, який останніми роками демонструє виразну узуально-базовану орієнтованість, є граматики конструкцій (Construction

Grammar – CxG). За останні два десятиліття граматики конструкцій із новітньої теоретичної моделі перетворилася на мейнстрим світової лінгвістики. Різновекторні дослідження в галузі конструкційної граматики представлені численними розвідками провідних дослідників мови [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11], а головний постулат на пряму – усю мову можна представити у вигляді проєкцій «форма-значення» (*form-meaning mappings*), або ж конструкцій, – активно розвивається іншими напрямками сучасної лінгвістики, зокрема орієнтованими на емпіричні та експериментальні дані студіями: опанування рідною та іноземною мовою (E. Dąbrowska, H. Diessel, M. Tomasello), корпусною лінгвістикою (M. Hilpert, A. Stefanowitsch, St. Gries), історичною лінгвістикою (J. Barðdal, E. Smirnova, L. Sommerer, S. Gildea, T. Colleman, E. Coussé), соціолінгвістикою (W.B. Hollmann, A. Siewierska), психо- та нейролінгвістикою (K. Bergen, N. Chang), формально-комп'ютерною лінгвістикою (L. Michaelis, L. Steels) і лінгвістичним вивченням штучного інтелекту (L. Steels, K. Beuls, P. Van Eecke). Разом із тим ця граматична теорія сьогодні ще недостатньо відома вітчизняним дослідникам мови, а тому дослідження із застосуванням процедурного апарату граматики конструкцій є поодинокими в українському мовознавстві (М.В. Балко, Г.В. Ситар).

Цей факт зумовлює **актуальність** запропонованого теоретичного огляду засадничих положень узуально-базованої теорії мови та їх інкорпорування в граматиці конструкцій.

Метою статті є надати систематизований та узагальнений огляд засадничих положень двох провідних напрямів сучасного мовознавства – узуально-базованої теорії мови та граматики конструкцій. Реалізація поставленої мети досягається розв'язанням таких **завдань**: окреслити фундаментальні принципи конструкційної граматики як граматичної теорії, розкрити основні засадничі положення узуально-базованого напрямку й схарактеризувати узуально-базовану орієнтацію граматики конструкцій. **Об'єктом** дослідження слугують трактування системи мови та її вживання, а також засадничі положення й принципи їх вивчення, що склалися в межах новітніх напрямів лінгвістики. **Предметом** є пізнавальні настанови та дослідницькі принципи аналізу мови граматику конструкцій та узуально-базованою теорією мови.

Граматики конструкцій – це інноваційний та інтегративний підхід до вивчення мови, засадничим положенням якого є твердження, що лінгвістична форма нерозривно пов'язана з її значенням і комунікативною функцією, і саме цей зв'язок повинен бути основою для дескриптивно й пояснювально-компетентної теорії мови. Поєднуючи положення традиційної граматики з постулатами

сучасних лінгвістичних теорій когнітивного, функціонального й формального напрямів, ця граматична теорія визнає **КОНСТРУКЦІЮ** основною одиницею аналізу та репрезентації і трактує її як складний двосторонній мовний знак, конвенційне поєднання «форма-функція/значення» [11, с. 17; 12, с. 2; 13, с. 1; 14, с. 7]. **КОНСТРУКЦІЄЮ** вважається будь-яка лінгвістична модель, якщо певний аспект її плану вираження чи плану змісту не може бути передбаченим із її компонентів або з інших наявних конструкцій. Крім того, моделі зберігаються як конструкції, навіть якщо вони є повністю передбачуваними, за умови, що вони вживаються з достатньою частотою [15, с. 5]. Формою конструкції є комплекс синтаксичних, морфологічних і просодичних ознак, а значення розуміється широко й охоплює семантичні, прагматичні й дискурсивні характеристики. У такому розумінні всі аспекти конструкції не розпорошені по різних рівнях мови, а інтегровані в єдиний *мовний знак*. Елементи різних рівнів не просто пов'язані в конструкції – вони невіддільні й інтерпретуються у взаємозв'язку. Цілісність, єдність конструкції як мовного знака, тобто неможливість пояснення одного класу мовних властивостей або ж обмежень одного рівня без звернення до інших рівнів, стала провідною ідеєю всієї теорії граматики конструкцій.

Конструкційна граматики стверджує, що всі одиниці мови незалежно від їхньої структурної складності (морфеми, лексеми, фрази, клаузи, речення, жанри, тексти) є конструкціями, а «знання мови має моделюватися як знання конструкцій, і нічого іншого» [16, с. 22]. Мова мислиться як мережа конструкцій різного ступеня складності й абстрактності, що пов'язані між собою таксономічними відношеннями (детальніший огляд основних положень граматики конструкцій див.: [17]).

Теоретичні основи граматики конструкцій представлені в роботах Чарльза Філмора та його учнів і колег із Каліфорнійського університету в Берклі, датовані початком 1980-х і першою половиною 1990-х років. Проте за останні два десятиліття граматики конструкцій з новітньої теоретичної моделі перетворилася на мейнстрим світової лінгвістики, зрілу лінгвістичну теорію, що базується на міцному когнітивному та функціональному підґрунті, доконало випрацюваних теоретичних і методологічних засадах.

Сьогодні граматики конструкцій є конгломератом різних підходів: граматики конструкцій Берклі (Berkeley Construction Grammar) (Ch. Fillmore, P. Kay), знаково-грунтована граматики конструкцій (Sign-Based Construction Grammar) (H.C. Boas, I.A. Sag), гнучка граматики конструкцій (Fluid Construction Grammar) (L. Steels), утілена граматики конструкцій (Embodied Construction

Grammar) (B. Bergen, N. Chang), радикальна граматика конструкцій (Radical Construction Grammar) (W. Croft), когнітивна граматика конструкцій (Cognitive Construction Grammar) (H.C. Boas, A. Goldberg). Указані напрями певним чином різняться в трактуванні основної одиниці аналізу (конструкції) та системами формального запису, проте всі ґрунтуються на спільній концептуально-методологічній основі, що зумовлюється такими фундаментальними положеннями:

1) аналіз мовних одиниць різних рівнів здійснюється в термінах конструкцій, у яких форма та значення поєднані між собою конвенціональним і некомпозиційним способами. Граматичні конструкції характеризуються різним рівнем складності – від «лексикалізованих» та «ідіоматичних» до абстрактних, продуктивних схем – й охоплюють одиниці всіх рівнів мови [6; 7; 11; 15];

2) семантична структура безпосередньо мапуються на поверхневу синтаксичну структуру без жодних деревацій [18];

3) конструкції не існують в ізоляції, а утворюють структурований реєстр, тобто організовані в сітки, елементи яких об'єднані відносинами спадковості, полісемії та синонімії. Мова, як і будь-яка когнітивна система, є сіткою вузлів і зв'язків між вузлами; асоціації між деякими вузлами набувають форми ієрархії спадковостей [2; 16; 19; 20];

4) конструкції є дуже «чутливими» до частоти, а також до контекстів уживання [21; 22; 23];

5) подібні конструкції варіюються в різних мовах, а міжмовні генералізації пояснюються дією загальних когнітивних процесів і функціями конкретних конструкцій [11; 13; 21];

6) структура мови формується вживанням мови [24; 25];

7) міжмовна (та діалектна) варіативність може бути пояснена різними способами, включаючи демен-загальні когнітивні процеси [21].

Як видно з наведених вище принципів, дотримуючись загального когнітивного спрямування вивчення мови, граматики конструкцій інтерпретує факти мови з перспективи узуально-базованої моделі, згідно з якою мова будується з подій реального вживання мови й розуміється як інвентар динамічних знакових конвенцій (конструкцій), організація яких постійно оновлюється (і як наслідок адаптується до) вживанням мови [26]. Отже, для конструкційного граматаста дані показують «природне» вживання мови, складаючись з «уживання» (*performance*) або мовлення (*parole*). Проте це не єдині положення узуально-базованої теорії, що визначають сьогоденний стан граматики конструкцій. Зупинимось детальніше на основних принципах узуально-базованого напрямку.

Поставши як реакція на деякі установки панівної генеративної парадигми в працях Р. Ланга-

кера (1987, 1988), узуально-базована теорія мови (*usage-based model/ approach*) є доволі молодим лінгвістичним підходом, який, проте, уже став впливовим трендом лінгвістики останніх десятиліть і спричинив кардинальну зміну в «теоретичному ландшафті лінгвістики» [27, с. 1]. Узуально-базовані моделі не підтримують типове для генеративного підходу розмежування мовної компетенції (*competence*) та мовного вжитку (*performance*) і вважають, що система мови є продуктом її функціонування, звідси вивчення системи мови відбувається на основі емпіричних та експериментальних даних лінгво-психологічних експериментів, опанування мовою дітьми та корпусів природного мовлення. Головна мета підходу полягає в розробці компетентної теорії для аналізу структури мови як «емерджентного феномена», що формується загальними когнітивними механізмами (категоризація, аналогія, автоматизація, увага), котрі залучені не лише в продукуванні та сприйнятті мови, а й у багатьох інших когнітивних процесах, зокрема пам'яті, мислення тощо [2; 5; 21; 24; 26; 28].

Термін «узуально-базований» уперше запропонований Р. Лангакером [5, с. 46] у кінці 80-х років ХХ ст. для характеристики тих лінгвістичних напрямів, що не визнавали суворого розмежування між знанням мови та її вживанням, як, наприклад, когнітивна граматики. Від початку узуально-базований підхід теоретично та методологічно протиставлявся лінгвістиці Н. Хомського, а тому його дистинктивні особливості формулювалися як протилежні до провідних положень генеративної граматики. Х. Діссель [2, с. 2] виокремлює три магістральні відмінності узуально-базованої лінгвістики від генеративної граматики, що базуються на запереченні 1) породжувальної концепції знання мови та вживання мови (мовної компетенції (*competence*) та вживання мови (*performance*)); 2) дихотомії «синхронія vs діахронія»; 3) розрізнення між словами та правилами.

У генеративній традиції мова визнається автономною, дедуктивною системою, що складається з дискретних категорій та алгоритмічних правил (Chomsky 1965, 1986), а процеси функціонування й обробки мови не беруться до уваги. В узуально-базованому підході мова розглядається як «складана адаптивна система», що виникла з метою комунікації та обробки інформації, як динамічна система, яка складається з гнучких (*fluid*) структур і рухомих обмежень, що формуються загальними когнітивними механізмами комунікації, пам'яті та обробки інформації [1, с. 1]. Представники узуально-базованого напрямку відкидають генеративістську гіпотезу про наявність у мозку людини генетично обумовленого модуля, що відповідає за мовну здатність. Заперечуючи ідею вродженої

універсальної граматики, М. Томаселло стверджує, що всі емпіричні феномени, які зазвичай наводяться в підтримку гіпотези універсальної граматики, водночас перебувають у відповідності до наявності біологічних адаптацій для більш загальних умінь людського пізнання й комунікації [29, с. 5]. Звідси узуально-орієнтовані лінгвісти не визнають розрізнення між мовною компетенцією й уживанням, усі аспекти знання мови, включаючи ядерні (центральні) граматичні концепти, походять (*emerge*) із домен-загальних (*domain-general*) когнітивних механізмів, що включені не лише в уживання мови, а й в інші когнітивні феномени, зокрема зорове сприйняття, пам'ять і мислення. Відповідно, структура мови не є априорі фіксованою, а постійно реструктурується та реорганізується домен-загальними когнітивними процесами, тобто є *емерджентною* [14, с. 23–24].

На відміну від генеративної граматики, яка, за висловом Р. Лангакера [5, с. 46], завжди оперувала архетипним розумінням мови як системи загальних правил, а тому не враховувала нерегулярні й ідіосинкратичні феномени, узуально-базований підхід надає особливої ваги реальному вживанню мовної системи та знанням мовця про це вживання. Мовна компетенція полягає в опануванні всіма одиницями і структурами мови, що являють собою складний і різноманітний набір лінгвістичних репрезентацій: високо канонічні (ядерні) та високо ідіосинкратичні (периферійні) елементи й безліч одиниць між ними. Мова розуміється як структурований інвентар конструкцій, деякі з них є подібними до багатьох інших конструкцій і концентруються в ядерній зоні, і конструкцій, що поєднані з меншою кількістю інших конструкцій і розміщуються на периферії [29, с. 6].

Представники напряму [21; 24; 25; 28; 29] дотримуються думки, що повторюваність окремих мовних одиниць (конструкцій) і їх послідовностей є важливою рисою людської мови, і визнають вирішальний вплив вхідних даних (*input*) на формування ментальної граматики мовців. Ця повторюваність призводить до конвенціоналізації категорій та асоціацій, а також до автоматизації цих послідовностей. Кожного разу, коли мовець зустрічає певне слово, у нього в мозку активуються нейронні вузли, сила зв'язків між якими знаходиться під впливом частоти вхідного слова, так званої частоти токена (*token*). Чим частіше вживається певне слово, тим сильнішими стають асоціації в нейронних вузлах, результатом чого стає збереження цієї одиниці в довготривалій пам'яті [30, с. 5], вона стає когнітивно вкоріненою (*cognitively entrenched*) [31, с. 292; 32, с. 4]. Частота вживання впливає на вкорінення не лише слів, а й абстрактних граматичних моделей (конструкцій). Наприклад, речення *John gave Bill a*

book, Peter sent Mary a letter, She forwarded him a mail мають спільне значення 'A causes B to receive C by V-ing' і впливають на вкорінення абстрактної граматичної моделі Subject_A V Object_B Object_C двохперехідної конструкції [30, с. 5].

Узуально-базований підхід до мови відмовився від структуралістського розмежування між синхронічною та діахронічною лінгвістикою, стверджуючи, що мова постійно змінюється, ця зміна є поступовою та відбувається в процесі функціонування мови. Оскільки мова є емерджентною системою, а всі аспекти мовної структури зазнають мовних змін, то для розуміння природи цієї системи необхідно вивчити розвиток мови як в історичному ракурсі, так і в аспекті опанування нею.

Отже, узуально-базована лінгвістика визнає мову динамічною системою емерджентних структур і гнучких обмежень, що принципово змінюються під впливом домен-загальних процесів. Систематизований виклад ключових принципів, які поділяють більшість узуально-базованих моделей, включає [24, с. viii–xxii] тісний зв'язок між структурами мови та одиницями мовлення; важливість частоти вживання; продукування як невіддільну, а не периферійну властивість мовної системи; увагу на роль вивчення та досвіду в опануванні мовою; мовні репрезентації як емерджентні (похідні), а не фіксовані сутності, що зберігаються в незмінному вигляді; вагомість мовленнєвих даних для побудови й опису теорії мови; тісний зв'язок між уживанням, синхронічною варіативністю та діахронічними змінами; взаємозв'язок мовної системи з немовними когнітивними системами; вирішальну роль контексту у функціонуванні системи мови.

Окреслені засадничі положення узуально-базованої теорії мови активно застосовуються в конструкційних дослідженнях, тому ці два підходи часто розглядаються як єдина парадигма. Сьогодні навіть постав новий напрям конструкційної граматики – узуально-базована граMATика конструкцій [28; 33]. Разом із тим не всі конструкційні напрями є узуально-базованими. Наприклад, один із найперших і найбільш впливових напрямів граматики конструкцій – знаково-грунтована граMATика конструкцій – зберігає генеративну концепцію компетенції та вживання й практично не приділяє уваги вживанню мови та її розвитку. Інші напрями граматики конструкцій (когнітивна граMATика конструкцій, радикальна граMATика конструкцій) займають динамічну позицію та зробили суттєвий внесок в узуально-базований напрям. Узуально-базована орієнтація граматики конструкцій передбачає залучення текстових корпусів як надійного джерела мовленнєвих даних та активне застосування відповідних квантитативних методів для їх обробки.

Висновки. Граматика конструкцій як холистична й узуально-базована лінгвістична теорія характеризується інтегративним підходом до мови: одиниці всіх рівнів мови розглядаються як конструкції різного ступеня структурної складності й абстракції. Заповнюючи пробіли як традиційних, так і формальних описів мови, що не приділяли достатньої уваги цілій низці мовних явищ, конструкційна граматики стирає межі між лексикою і граматиною, семантикою і прагматикою, значенням і використанням мовної одиниці та представляє мову як єдиний цілісний організм. Такий цілісний підхід до одиниць мови найбільш відповідно відбиває реальність ментальної діяльності, в основі якої знаходяться єдині когнітивні механізми та яка здійснюється на єдиному мовному субстраті. З огляду на окреслені переваги й безперечний потенціал узуально-орієнтованої конструкційної граматики, **перспективи** подальших досліджень з окресленої проблематики полягають у застосовуванні процедурного апарату цієї теорії мови до студіювання конкретного лінгвістичного матеріалу (у нашому випадку зацікавлення викликають англійські відокремлені конструкції з експліцитним суб'єктом) із залученням даних текстових корпусів і використанням відповідних квантитативних методів, що дасть змогу підвищити обсяг, глибину й об'єктивність лінгвістичного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

- Diessel H. Usage-based linguistics. Oxford Research Encyclopedia of Linguistics / M. Aronoff (ed.). New York, 2017. URL: <http://linguistics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-363?rkey=ivWwgv&result=2>.
- Diessel H. The Grammar Network: How Linguistic Structure is Shaped by Language Use. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 290 p.
- Lemmens M. "In defense of frequency generalizations and usage-based linguistics. An answer to Frederick Newmeyer's "Conversational corpora: when big is beautiful". *CogniTextes* [Online]. 2019. Vol. 19. URL: <http://journals.openedition.org/cognitextes/1616>.
- Плунгян В.А. Корпус как инструмент и как идеология. *Русский язык в научном освещении*. 2008. № 2 (16). С. 7–20.
- Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar. Vol. I: Theoretical Prerequisites. Stanford : Stanford University Press, 1987. 516 p.
- Fillmore Ch.J., Kay P., O'Connor M.C. Regularity and idiomatity in grammatical constructions. The case of 'Let alone' *Language*. 1988. № 64. P. 501–538.
- Goldberg A.E. Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure. Chicago : University of Chicago Press, 1995. 265 p.
- Michaelis L.A., Lambrecht K. Toward a construction-based theory of language functions: the case of nominal extraposition. *Language*. 1996. № 72. P. 215–247.
- Croft W. Construction Grammar. *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* / D. Geeraerts, H. Cuyckens (eds.). Oxford : Oxford University Press, 2008. P. 463–508.
- Sag I.A., Boas H.C., Kay P. Introducing Sign-Based Construction Grammar. *Sign-Based Construction Grammar* / H.C. Boas, I.A. Sag (eds.). CSLI Publications, 2012. P. 1–28.
- Goldberg A.E. Constructionists approaches. *The Oxford Handbook of Construction Grammar* / T. Hoffmann, G. Trousdale (eds.). Oxford : Oxford University Press, 2013. P. 15–31.
- Boas H.C., Fried M. Introduction. *Grammatical constructions. Back to roots.* / H.C. Boas, M. Fried (eds.). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 2005. 253 p.
- Bergs A., Diewald G. Introduction: Constructions and Language Change. *Constructions and language change* / A. Bergs, G. Diewald (eds.). Berlin : Mouton de Gruyter, 2008. P. 1–22.
- Östman J.-O., Fried M. Historical and intellectual background of Construction Grammar. *Construction Grammar in a Cross-Language Perspective* / J.-O. Östman, M. Fried (eds.). Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 2004. P. 1–10.
- Goldberg A.E. Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language. Oxford : Oxford University Press, 2006. 280 p.
- Hilpert M. Construction Grammar and its Application to English. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2014. 219 p.
- Жуковська В.В. Концептуально-методологічні засади граматики конструкцій. *Наукові записки Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Кіровоград, 2015. Вип. 136. С. 255–259.
- Goldberg A.E. Surface generalizations: an alternative to alternations. *Cognitive Linguistics*. 2002. № 13. P. 327–356.
- Hudson R.A. Language Networks: The New Word Grammar. Oxford : Oxford University Press, 2007. 275 p.
- Traugott E.C., Trousdale G. Constructionalization and Constructional Changes. Oxford : Oxford University Press, 2013. 278 p.
- Bybee J. Usage-based Theory and Exemplar Representations of Constructions. *The Oxford Handbook of Construction Grammar* /

- T. Hoffmann, G. Trousdale (eds.) Oxford : Oxford University Press, 2013. P. 49–69.
22. Goldberg A.E., Casenhiser D. Fast mapping between a phrasal form and meaning. *Developmental Science*. 2005. Vol. 8 (6). P. 500–508.
 23. Stefanowitsch A., Gries St. Th. Covarying collexemes. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*. 2005. № 1. P. 1–43.
 24. Kemmer S., Barlow M. Introduction: A Usage-Based Conception of Language. *Usage-Based Models of Language* / M. Barlow, S. Kemmer (eds.). Cambridge : Cambridge University Press, 2000. P. i–xxvii.
 25. Bybee J. From usage to grammar: The mind's response to repetition. *Language*. 2006. № 82. P. 711–733.
 26. Langacker R.W. A dynamic usage-based model *Usage-Based Models of Language* / M. Barlow, S. Kemmer (eds.). Cambridge : Cambridge University Press, 2000. P. 1–63.
 27. Gries St.Th., Ellis N.C. Statistical measures for usage-based linguistics. *Language Learning* 65: Suppl. 1. 2015. P. 1–28.
 28. Perek F. Argument structure in usage-based construction grammar. Experimental and corpus-based perspectives. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins, 2015. 243 p.
 29. Tomasello M. Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2003. 388 p.
 30. Hoffman Th. Preposition placement in English: A Usage-Based Approach. Cambridge, 2011. 297 p.
 31. Croft W., Cruse A. D. Cognitive Linguistics. Cambridge : Cambridge University Press, 2004. 374 p.
 32. Blumenthal-Dramé A. Entrenchment in Usage-based Theories: What Corpus Data Do and Do Not Reveal About the Mind. Berlin/Boston : De Gruyter Mouton, 2012. 282 p.
 33. Diessel H. Usage-based Construction Grammar. *Handbook of Cognitive Linguistics* / E. Dąbrowska, D. Divjak (eds.). Berlin Boston : Walter de Gruyter, 2015 p. P. 296–321.
- An answer to Frederick Newmeyer's "Conversational corpora: when big is beautiful"». *CogniTextes* [Online], 2019. Vol. 19. Retrieved from: <http://journals.openedition.org/cognitextes/1616> (accessed 1 September 2020).
4. Plungjan V.A. (2008) Korpus kak instrument i kak ideologija. *Russkij jazyk v nauchnom osveshhenii*. № 2 (16). pp. 7–20 (in Russian)
 5. Langacker R. W. (1987) Foundations of Cognitive Grammar, Vol. I: Theoretical Prerequisites. Stanford: Stanford University Press.
 6. Fillmore Ch. J., Kay P., O'Connor M. C. (1988) Regularity and idiomaticity in grammatical constructions. The case of 'Let alone' *Language*. № 64. pp. 501–538.
 7. Goldberg A. E. (1995) Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure. Chicago: University of Chicago Press.
 8. Michaelis L.A., Lambrecht K. (1996) Toward a construction-based theory of language functions: the case of nominal extraposition. *Language*. № 72. pp. 215–247.
 9. Croft W. Construction Grammar (2008). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics* (eds. D. Geeraerts, H. Cuyckens). Oxford: Oxford University Press. pp. 463–508.
 10. Sag I.A., Boas H.C., Kay P. (2012) Introducing Sign-Based Construction Grammar. *Sign-Based Construction Grammar* (eds. H.C. Boas, I.A. Sag). CSLI Publications. pp. 1–28.
 11. Goldberg A. E. (2013) Constructionists approaches. *The Oxford Handbook of Construction Grammar* (eds. T. Hoffmann, G. Trousdale). Oxford: Oxford University Press. pp. 15–31.
 12. Boas H.C., Fried M. (2005) Introduction. *Grammatical constructions. Back to roots* (eds. H.C. Boas, M. Fried). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.
 13. Bergs A., Diewald G. (2008) Introduction: Constructions and Language Change. *Constructions and language change* (eds. A. Bergs, G. Diewald). Berlin: Mouton de Gruyter. pp. 1–22.
 14. Östman J.-O., Fried M. (2004) Historical and intellectual background of Construction Grammar. *Construction Grammar in a Cross-Language Perspective* (eds. J.-O. Östman, M. Fried). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins. pp.1–10.
 15. Goldberg A. E. (2006) Constructions at Work: The Nature of Generalization in Language. Oxford: Oxford University Press.
 16. Hilpert M. (2014) Construction Grammar and its Application to English. Edinburgh: Edinburgh University Press.
 17. Zhukovsjka V.V. (2015) Konceptualjno-metodologichni zasady ghramatyky konstrukcij. *Naukovi zapysky Serija: filologhichni nauky (movoznavstvo)*. Kirovoghgrad. Vyp. 136. pp. 255–259. (in Ukrainian)

REFERENCES

1. Diessel H. (2017) Usage-based linguistics. *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics* / (ed. M. Aronoff). New York. Retrieved from: <http://linguistics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199384655.001.0001/acrefore-9780199384655-e-363?rskey=ivWwgv&result=2> (accessed 3 September 2020).
2. Diessel H. (2019) The Grammar Network: How Linguistic Structure is Shaped by Language Use. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Lemmens M. (2019) «In defense of frequency generalizations and usage-based linguistics.

18. Goldberg A. E. (2002) Surface generalizations: an alternative to alternations. *Cognitive Linguistics*. №13. pp. 327–356.
19. Hudson R. A. (2007) *Language Networks: The New Word Grammar*. Oxford: Oxford University Press.
20. Traugott E.C., Trousdale Gr. (2013) *Constructionalization and Constructional Changes*. Oxford: Oxford University Press.
21. Bybee J. (2013) Usage-based Theory and Exemplar Representations of Constructions. *The Oxford Handbook of Construction Grammar* (eds. T. Hoffmann, G. Trousdale) Oxford: Oxford University Press. pp. 49–69.
22. Goldberg A.E., Casenhiser D. (2005) Fast mapping between a phrasal form and meaning. *Developmental Science*. Vol. 8 (6). pp. 500–508.
23. Stefanowitsch A., Gries St. Th. (2005) Covarying collexemes. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*. № 1. pp. 1–43.
24. Kemmer S., Barlow M. (2000) Introduction: A Usage-Based Conception of Language. *Usage-Based Models of Language* (eds. M. Barlow, S. Kemmer). Cambridge: Cambridge University Press. pp. i–xxvii.
25. Bybee J. (2006) From usage to grammar: The mind's response to repetition. *Language*. № 82. pp. 711–733.
26. Langacker R. W. (2000) A dynamic usage-based model *Usage-Based Models of Language* (eds. M. Barlow, S. Kemmer). Cambridge: Cambridge University Press. pp. 1–63.
27. Gries St. Th., Ellis N.C. (2015) Statistical measures for usage-based linguistics. *Language Learning* 65: Suppl.1. pp. 1–28.
28. Perek F. (2015) Argument structure in usage-based construction grammar. Experimental and corpus-based perspectives. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.
29. Tomasello M. (2003) *Constructing a language: A Usage-Based theory of language acquisition*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
30. Hoffman Th. (2011) *Preposition placement in English: A usage-based Approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
31. Croft W., Cruse A. D. (2004) *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
32. Blumenthal-Dramé A. (2012) Entrenchment in Usage-based Theories: What Corpus Data Do and Do Not Reveal About the Mind. Berlin/Boston: De Gruyter Mouton.
33. Diessel H. (2015) Usage-based Construction Grammar. *Handbook of Cognitive Linguistics* (eds. E. Dąbrowska, D. Divjak). Berlin/Boston: Walter de Gruyter. pp. 296–321.